

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

9. Метафоричне вираження концепту «жінка» в сучасній українській прозі

Людмила Приблуда

Національний університет харчових технологій

Вступ: Проблема метафоричного вираження концепту «жінка» постає майже в усіх лінгвогендерологічних студіях. Однак на сьогодні немає спеціального дослідження, присвяченого з'ясуванню того, яким постає образ жінки в художньому мовленні сучасних письменників-посмодерністів.

Метафорі належить важливе місце серед тих засобів виразності, що беруть участь у створенні образів художнього тексту. Дослідники метафори розглядають її як на художній засіб і аналізують її насамперед на матеріалі художньої прози. Метафоричні перенесення розглядають як спосіб творення мовної картини світу. О. Тараненко підкреслює, що метафора – це семантичний процес, при якому форма мовної одиниці чи оформлення мовної категорії переноситься з одного референта на інший на основі подібності останніх при відображенні свідомості того, хто говорить [1, с. 108].

На думку В. Телії, метафора є потужним засобом формування нових концептів, тобто виявлення в мовній формі нового знання про світ – емпіричного, теоретичного або ж художнього засвоєння дійсності [2, с. 81].

Матеріали та методи: У дослідженні вираження метафоричного концепту «жінка» в сучасній українській прозі використано описовий та порівняльні методи. Матеріалом дослідження є сучасна українська проза початку XXI ст.

Результати: Мовотворчість сучасних авторів малої української прози дає підстави виокремити такі типи метафоричного перенесення на позначення концепту «жінка»:

1. Заміщення живого живим. Сюди ми відносимо наступні парадигми: а) жінка → тварина, напр.: киця, мавпа, ослиця, телиця. Пор.: – Гарна була киця, – зауважив Орфей. Дівчата зареготали... (Г. Пагутяк); У невеликому вестибюлі за письмовим столом сидить мавпа з гарним бантом на голові і щось пише у великій книзі (Г.

Пагутяк); Що ж вона собі думала, ця телиця намахана? (В. Шкляр); б) жінка → птах, напр.: курка, зозуля, голубонька. Пор.: – Моя Катерина невинна, голубонько. Не вір побрехенькам (Л. Дашвар); Яким чином ця курка зможе впоратися зі стількома різнопрофільними фірмами... (Брати Капранови); – Я наздогнав її, плеснув рукою по сидниці й сказав «Привіт, зозулько! Як ся маєш?» ... (Ю. Винничук). Концепт «жінка» втілюється у таких мікроконцептах: зовнішність жінки, пор.: ...директор школи – глист у корсеті... (В. Даниленко) – ідеться про худу жінку; ...дві опасисті корови у бюстгальтерах і панталонах навіть не колигнулися їй на зустріч... (С. Поваляєва) – ідеться про огрядних жінок; зріст, пор.: У кількох метрах перед нами, нетерпляче тупіє невисока біла кобилка з міцними ногами... (М. Кідрук) – ідеться про жінку невисокого зросту; вік, пор.: Григорій ледве стримався, щоби не сказати – іди подивись у дзеркало, ти, стара перезріла шапо... (Ю. Покальчук) – ідеться про стару, некрасиву жінку; внутрішні характеристики, пор.: – Ах ти ж дурна корово! Таке на чесних людей намовляти. Іди собі геть (Л. Дашвар) – ідеться про нерозумну жінку.

Як видно із наведених прикладів, зооморфізми переважно несуть у собі негативні оціночні конотації. Однак самі назви тварин оцінки не містять.

2. Заміщення живого неживим, яке забезпечується використанням різнотипних артефактів. Вони координують наступні парадигми: а) жінка → міфічна істота, напр.: ангел, богиня, відьма, яга. Пор.: «В дурку тебе, мати-перемати, ти – бестижа баба яга, тьху, кістяна нога, думаєш, красива як нага!» (Т. Антипович); б) жінка → артефакт, напр.: пампушка, штрикалка, бочка. Пор.: – Ой, не могу! Перештрикає вона... Штрикалка! (Л. Дашвар); Дівчата скрикнули, пампушка вхопилася за серце, Бодьо гикнув... (Ю. Винничук). Предметні артефакти втілюють концепт «жінка» в таких мікроконцептах: емоційно-психологічні характеристики, пор.: Та руда дзига увесь день по Рокитному носить... (Л. Дашвар) – ідеться про жваву жінку; ...страшашна пилка. І весь час її дістає (Ю. Винничук) – ідеться про надокучливу жінку; зовнішні характеристики, пор.: ...не раз можна було побачити, як Андрон вишиває у центрі попід руку із черговою «тумбочкою», «бетономішалкою» або двометровою «штахетиною»... (Ю. Винничук); – ідеться про жінку худу чи з надмірною вагою; соціальні характеристики, пор.: – А вирядилася, хвойда! Сорому ж – катма й шукати! – рокитнянські баби аж задихалися од люті. – Сука! Підстилка румунська! (Л. Дашвар) – ідеться про жінку легкої поведінки.

Висновки: Отже, концепт «жінка» у мовотворчості сучасних письменників-постмодерністів реалізується у моделях тварина → людина, предмет → людина. Відзначимо також особливу роль зооморфізму, який лежить в основі формування негативних суб'єктивно-модальних смислів і використовується для позначення рис характеру людини, характеристик поведінки, певних біологічних, фізіологічних, психологічних властивостей.

Література

1. Тараненко А. Языковая семантика в её динамических аспектах: Монография / О. Тараненко. – К.: Наукова думка, 1989. – 256 с.
2. Телия В. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М.: Наука, 1986. – 143 с.
3. Сукаленко Т. Метафора як засіб вербалізації гендерних стереотипів / Т. Сакуленко // Мова і суспільство. – 2011. – Вип. 2. – С. 23-32.